

Pinigų socializmas

1. Kas yra pinigai?

Neįmanoma medinio karučio išmainyti į dvidešimtąją gyvos karvės dalį. Dėl to, kad palengvintų prekybą vietinėse ar regioninėse rinkose (pvz., gyvulių rinkoje), nuo seniausių laikų visose kultūrose atsiranda pinigai. Iš pradžių – paplitusios ir visiems reikalingos prekės, pavyzdžiui, grūdų, pavidalu. Netiesioginių mainų priemonė (pinigais) tapusi prekė turėjo, be kita ko, pasižymėti nepriklausoma vartojimo verte, būti lengvai dalinama bei turėjo būti įmanoma ją ilgai išlaikyti. Žmonėms išmokus iš žemės išgauti metalus ir juos lydyti, jie greitai perėmė pinigų funkciją – ypač auksas ir sidabras. Iš pradžių buvo mainomasi gabalėliais, vėliau vis dažniau buvo kalamos aukso ir sidabro monetos. Dėl retumo, grožio ir ilgaamžiškumo auksas buvo vertinamas juvelyrikoje bei buvo tapęs auka dievams netgi prieš virsdamas pinigais. Svarbu pažymėti, kad pinigai atsirado laisvose rinkose – netiesioginių mainų priemonė, vadinama pinigais, yra rinkos kūrinys. Tik vėliau įvairiausi valdovai ėmė nustatinėti įvairių monetų svorį ir savintis monetų kalimo bei leidimo monopolį.

Aktyvėjant amatams ir prekybai, ėmė cirkuliuoti vis daugiau monetų, ir jų savininkai pradėjo rūpintis, kur saugoti didelius jų kiekius. Iš pradžių tai buvo patikėta šventykloms, tačiau vėliau monetos vis dažniau buvo dedamos į įtvirtintus auksakalių rūsius ir saugyklas, o auksakaliai išduodavo kvitus apie saugomo tauriojo metalo kiekį. Neilgai trukus šie dokumentai, sertifikatai apie aukso ir sidabro depozitus patys ėmė cirkuliuoti kaip pinigai. Jie buvo tokie pat vertingi kaip auksas ar sidabras, tačiau lengviau nešiojami ir naudojami. Tokiu būdu auksakaliai palaiapsniui evoliucionavo į bankus, kurių verslas ir buvo išduoti tokius dokumentus – banknotus. Bankininkai suprato, kad bet kuriuo metu tik keletas iš visų banknotų savininkų norės išgryninti savo sertifikatus ir atsiimti padėtą saugoti taurųjį metalą, tad pradėjo leisti daugiau sertifika-

tų, nei saugojo metalo, ir imti palūkanas už skolinimąsi (palūkanas už kredita). Užuoat ėmę mokestį už saugojimą, jie galėjo pradėti mokėti indėlininkams palūkanas, taip paskatindami žmones dėti daugiau indėlių. Turėdami daugiau indėlių, bankininkai galėjo išduoti neproporcingai daugiau kredito ir padidinti savo pajamas iš palūkanų. Taip gimė dalinių rezervų bankininkystė – verslas, kai bankas turi tik dalinius rezervas, kai tikri pinigai (auksas ir sidabras), padėti kaip realus indėlis, padengia vis mažesnę išduodamo kredito dalį. Griežtai kalbant, tai apgavystė, nes jei visi ar bent didelė indėlininkų dalis panorėtų savo banknotus iškeisti į tikrus prekinis pinigus, bankas žlugtų, ir daug klientų pinigų būtų prarasta.

Taigi, pinigai yra lengviausiai parduodama prekė, kuri visuotinai priimama kaip netiesioginių mainų priemonė būtent dėl to, kad ją lengviausia parduoti. Žmonijos istorijoje daug prekių vaidino pinigų vaidmenį, tačiau galiausiai būdavo pradedamos naudoti tam tikro svorio ir grynumo aukso ir sidabro (bei vario) monetos. *Carlas Mengeris* savo knygoje „*Principles of Economics*“¹ (1871) rašė:

„Pinigai nėra ekonomiškai veikiančių žmonių susitarimo ar teisiųjų sprendimų produktas. Niekas jų nesukūrė. Kai ekonomiškai veikiantys individai socialinėje aplinkoje vis geriau suvokdavo savo ekonominius interesus, jie visuomet perprasdavo paprastą dalyką, kad iškeitę sunkiau parduodamas prekes į lengviau parduodamas, jie gerokai priartėja prie savo konkretaus ekonominio tikslo. Taip, vykstant socialinės ekonomikos raidai, pinigai atsirado įvairiuose civilizacijos centruose nepriklausomai vienas nuo kito.“

Kalbant *C. Mengerio* iškiliojo įpėdinio Vienos universitete (austrų ekonomikos mokykloje) *Friedricho A. von Hayeko* terminais, pinigus galima pavadinti „spontaniška institucija“. Kaip ir kalbos ar rinkos, pinigų niekas sąmoningai nesukūrė, jie yra per nesuskaičiuojamas kartas susiformavęs žmonių tarpusavio bendravimo ir prekybos spontaniškas rezultatas. Ekonominės institucijos, tokios kaip rinkos ar pinigai, yra žmogaus veiklos, bet ne žmogaus kūrybos rezultatas. Pinigų naudojimas yra *F. Hayeko* aptartos „spontaniškos tvarkos“ pavyzdys. Niekada nebuvo pinigų naudojimą sąmoningai sugalvojusio išradėjo, kūrėjo ar planuotojo. Supratęs šį kontekstą, nesunku suvokti, kaip klysta kai kurie

¹ „Ekonomikos principai“ – vert. past.

ekonomistai, manydami, kad, paprastai tariant, pinigai yra viskas, ką valdžia paskelbia pinigais. Neįmanoma katės paversti šunimi tiesiog išleidus įstatymą, kad nuo šiol visos katės privalės būti vadinamos šunimis.

2. Pinigų rūšys

Ludwigas von Misesas, kurio knyga „*The Theory of Money and Credit*“¹ (1912/1924; anglų kalba 1981 m. išleido *Liberty Fund*), mano nuomone, tebėra svarbiausias akademinis darbas apie pinigų teoriją, išskyrė keturias pinigų rūšis:

1. žetonai arba netauriojo metalo monetos,
2. prekiniai pinigai,
3. kreditiniai pinigai,
4. dekretiniai pinigai (niekuo nepadengti popieriniai pinigai).

Kaip lengviausiai parduodamą gėrybę ir kaip jai tinkamiausią netiesioginių mainų priemonę laisva rinka pasirinko prekinčius pinigus – beveik visuomet jais tapdavo auksas arba sidabras. Auksas yra prekė, o ne pažadas sumokėti. Kreditiniai pinigai, kita vertus, yra pažadas sumokėti, kurio neįmanoma ištesėti, jei visi, turintieji kredito sertifikatus, nori juos visiškai išgryninti tuo pačiu metu, nes šie pinigai monetų rezervu padengti mažiau nei 100 procentų. Dekretiniai pinigai yra pasitikėjimo sertifikatai, juos pinigais paskelbia valdžia, tačiau jie nepadengti niekuo. Kai valdžia pradeda savo antspaудais žymėti rinkoje atsiradusius pinigus, norėdama patvirtinti jų tikrumą, svorį ir grynumą, tuo dar nepadaroma žalos (nors tai – jau blogos pabaigos pradžia), tačiau kai valdžia užima pinigų monopolį, ji tuo pat metu pakenkia dviem svarbiausioms laisvos rinkos institucijoms (ir laisvei bendrai): privačiai nuosavybei ir teisei laisvai sudarinėti sutartis, o šios institucijos yra visų mainų pagrindas. Pinigams tiekti nereikia nei valdiškos galios sustiprinto gamintojo, nei valdiško pinigų kiekio prižiūrėtojo. Laisva rinka apyvartoje esančių pinigų kiekį užtikrina tokiu pat būdu, kaip ir vartojimo ar kapitalo gėrybių kiekius – pagal paklausos ir pasiūlos dėsnius bei juos įkainodama. Pinigai nėra nei vartojimo,

¹ „Pinigų ir kredito teorija“ – vert. past.

nei kapitalinė gėrybė. Tad pinigų kiekio didėjimas ar mažėjimas nereiškia gerovės arba turto didėjimo ar mažėjimo. Gerovė ir tur-
tas priklauso nuo ekonomikoje esančio vartojimo ir kapitalinių
gėrybių kiekio, o ne nuo pinigų kiekio.

3. „Sveiki“ pinigai, „ligoti“ pinigai

Rinkoje atsiradę pinigai, kuriais ilgainiui tapo auksas ir sidabras, buvo „sveiki“ pinigai. O valdžios turimo jėgos monopolio mums primesti niekuo nepadengti dekretiniai popieriniai pinigai serga. Tai – suklastoti pinigai. Peržvelkime dekretinių pinigų ligos istoriją, kaip pavyzdį imdami Jungtines Amerikos Valstijas. Jungtinių Valstijų Federacija kaip teisėtą mokėjimo priemonę iš pradžių pripažino tik auksą. Tačiau 1690 m. Masačusetsas pradėjo pirmą popierinių pinigų eksperimentą, išleisdamas vadinamuosius „kolonijos banknotus“. Kitos kolonijos greitai pasekė jo pavyzdžiu ir išleido savo popierines valiutas. Tiesa, banknotus buvo galima išgryninti ir gauti aukso, sidabro arba žemės ūkio produkcijos, tačiau išleistų kupiūrų kiekis greitai viršijo jas padengiančių gėrybių kiekį, ir pinigai tapo beveik beverčiai. Kilus Amerikos revoliucijai, buvo pradėtas naujas eksperimentas leidžiant vadinamuosius „kontinentinius“ pinigus. Jis dramatiškai žlugo, ir dar ilgai amerikiečiai nė girdėti nenorėjo apie popierinius pinigus. Po to, 1913 m. įkūrus Federalinę rezervų sistemą (dar vadinamą FED), prasidėjo didžioji dekretinių pinigų afera. Prasidėjus ar jau išibėgėjus Pirmajam pasauliniam karui visur buvo atsisakyta aukso standarto. Iš tiesų doleris vis dar buvo dengiamas auksu, tačiau jau niekas rimtai nebetikėjo šiuo išsipareigojimu. FED išleistų pinigų kiekiai išjudino „siautulingąjį“ 3-ąjį dešimtmetį, tačiau vėliau atvedė prie nuosmukio. 1933 m. kiekvienas 20 dolerių banknotas vis dar buvo padengtas uncija FED rūsiuose saugomo aukso. Tais pačiais metais FED atmetė prezidento *Franklino D. Roosevelto* reikalavimą dar sumažinti dolerio padengimo santykį. *F. Rooseveltas* iškart konfiskavo visą privačiai amerikiečių laikomą auksą. FED pasidavė ir atspausdino daugiau popierinių dolerių. Tačiau prezidentui to neužteko, ir po metų jis devalvavo dolerį aukso atžvilgiu 75 procentais. Prasidėjo didžiulė kainų infliacija. 1971 m. prezidentas *Richardas Nixonas* nutraukė paskutinius dolerio ir aukso ryšius,

atšaukdamas iki tol galiojusį įsipareigojimą keisti į aukšą užsienio šalių centrinių bankų rezervuose laikomus dolerius. Nuo 1971 m. iki 1980 m. aukso kaina pakilo nuo 35 USD iki 850 USD, tačiau po to vėl ženkliai nukrito.

136 metus Jungtinėse Amerikos Valstijose galiojant aukso standartui kainos buvo stabilios. Perkamoji dolerio galia 1913–1914 metais, kai buvo įkurta Federalinė rezervų sistema ir panaikintas aukso standartas, buvo netgi didesnė (11 procentų) nei 1776 m. Tačiau nuo 1913 m. perkamoji galia beveik sunaikinta – ji nukrito 95 procentais. To priežastis buvo ir tebėra didžiulis pinigų kiekio augimas nuo 1913 m. Niekuo nepadengti popieriniai pinigai gali būti dauginami be apribojimų – būtent tai ir vyksta veikiant FED. Paklausa ir pasiūla apibrėžia ne tik prekių, bet ir pinigų kainą (jų perkamąją galią). Kuo didesnė pinigų pasiūla, lyginant su esamu gėrybių kiekiu, tuo mažesnė jų vertė.

1913 m. JAV gyveno 97 milijonai žmonių. Tuo metu pinigų kiekis M3 (plačiausias pinigų kiekio matas) siekė maždaug 20 milijardų dolerių, tai yra 210 USD žmogui. Šiuo metu (2009 m. vasarą) Jungtinėse Amerikos Valstijose gyvena 304 milijonai gyventojų, o M3 siekia 14 trilijonų dolerių. Tai yra maždaug 49000 USD žmogui. Kitaip sakant, nors nuo 1913 m. Amerikos gyventojų skaičius patrigubėjo, pinigų pasiūla šalyje išaugo 230 kartų. Net jei manysime, kad pinigų pasiūla turėtų augti kartu su nacionaliniu produktu (nors taip nėra ir tikrai neturi būti, kai nominalusis nacionalinis produktas yra išpūstas ir paveiktas kainų infliacijos), pinigų kiekis nuo pat FED atsiradimo vis tiek visiškai nukrypo nuo trajektorijos. Per pastaruosius trisdešimt metų pramoninėse šalyse pagaminamų prekių kiekis padidėjo maždaug penkis kartus, o pinigų ir kredito kiekis – maždaug penkiasdešimt kartų. Doleris vertė praranda vis didesniu tempu, o tai reiškia, kad jo perkamoji galia vis greičiau krenta nulio link. Nuo senovės iki šių dienų popierinių pinigų istorija yra tik nesėkmių vartinė.

4. Pinigai ir galia

Yra tik du būdai valdyti: kardu (ar kalašnikovu) arba duona ir žaidimais – kitaip sakant, papirkinėjimu ir balsų vaikymusi; šiais laikais tai dar vadinama „gerovės valstybe“. Abiem metodams rei-

kia daug pinigų. O pinigų gauti galima tik trimis būdais: dirbti, prašyti išmaldos arba plėšti. Valdovai dažniausiai renkasi trečiąją būdą – plėšti ir reketuoti, o tai daro arba naudodami smurtą, arba ne. O šiuolaikinės demokratijos mieliau renkasi valdyti papirkinėdamos – duodamos duonos ir žaidimų arba, kitaip tariant, siūlydamos gerovės valstybę. Štai kaip papirkinėjimo ir plėšimo fenomenai susijungė ir tapo visų šiuolaikinių režimų ir visų šiuolaikinių valstybių sudedamosiomis dalimis. Ir anksčiau viskas buvo taip pat, tačiau tuomet buvo labiau kliaujamasi kardu nei duona ir žaidimais – grobis buvo dalinamas tik režimą rėmusiam elitui. Duona ir žaidimai *visiems* buvo vienintelė išimtis vėlyvojoje Romos istorijoje. XX amžiuje švytuoklė dukart – per pasaulinius karus – vėl pakrypo link kardo. Tačiau nuo tada valstybė vėl daugiausia dėmesio skiria bandymams papirkti dosniu socialinės gerovės gausybės ragu.

Bet kuriuo atveju valstybei, kad ji galėtų valdyti, reikia milžiniško kiekio pinigų. Dabar reikia astronominių sumų, tad jau seniai nebeužtenka paprastų pajamų iš mokesčių. Todėl viso pasaulio šalys tiesiog užgrobė popierinių pinigų gamybos monopolį, kad galėtų iš nieko kurti didžiules pinigų sumas. Joks sutapimas, kad Pirmojo pasaulinio karo pradžioje aukso standarto atsisakė visos kare dalyvavusios šalys ir pasinaudodamos jau veikusiais ar ką tik sukurtais centriniais bankais (pvz., FED) ėmė leisti dekretinius pinigus, kurių buvo galima prispausdinti tiek, kiek tik norisi. Jei pinigais būtų likęs auksas, tai yra jei pinigai būtų buvę tikri, nebūtų buvę galimybių kariauti nei Pirmojo, nei Antrojo pasaulinių karų. Taip pat nebūtų buvę įmanoma kariauti ir „didžiojo bekraujo karo“ gerovės fronte, jei valdžia nebūtų turėjusi monopolio ir galimybės pasigaminti tiek pinigų, kiek tik nori. Už tai sumoka sunkiai dirbantys ir taupantys žmonės, nes pinigų pasiūlos infliacija yra slaptas, tačiau labai didelis mokestis, pasireiškiantis kaip pajamų ir santaupų perkamosios galios mažėjimas. Prezidentas *Herbertas Hooveris* yra sakęs, kad popieriniai pinigai labai praverčia politikams. Tai leidžia jiems konfiskuoti „tautos santaupas manipuliuojant infliacija ir defliacija. Auksą [kaip valiutą] turime, nes negalime pasitikėti valdžia“.

Puikioje knygoje „*The Rise and Decline of the State*“¹ Izraelio

¹ „Valstybės iškilimas ir žlugimas“ – vert. past.

istorikas *Martinas van Creveldas* įtaigiai aprašė, kaip valstybė užvaldė pinigus ir kaip šis procesas padėjo jai tapti totalitariniu stubu. Apžvelgdamas istoriją autorius parodo, kaip visos popierinės valiutos nuo Kinijos imperatorių popierinių pinigų eksperimentų, vykdytų dar prieš Kristų, iki Irano šacho (1294 m.), nuo pirmųjų modernių bandymų Ispanijoje ir Švedijoje maždaug Trisdešimties metų karo laikotarpiu iki *Johno Lawo* eksperimento Prancūzijoje ir Amerikos pilietinio karo metais leistų „žaliųjų“ banknotų arba liūdnei subliūksdavo, arba išpūdingai žlugdavo. Viena iš *M. Creveldo* išvadų: „Vis auganti valstybinė visuomenės kontrolė, ryškiausias 1789–1945 m. raidos bruožas, nebūtų galėjusi plėstis, jei valstybė nebūtų turėjusi finansinių priemonių paremti savo ketinimus“ (p. 224). O apie pramoninių Vakarų šalių nusigręžimą nuo aukso standarto po 1914 m. bei perėjimą prie popierinių dekretinių pinigų jis rašė:

„Valstybėms pagaliau sugebėjus užkariauti pinigus, visiškas dominavimas šalies ekonomikoje paveikė ir pačias šalis – joms atsirado galimybė tarpusavyje kariauti tokiu mastu ir taip agresyviai, kaip nebuvo įmanoma nei iki tol, nei po to. Plačiau ar siauriau vykdomas centrinis planavimas bei centrinė kontrolė leido nuo gamyklų konvejerių tiesiai į mūšio lauką pasiųsti šimtus tūkstančių tankų ir lėktuvų (p. 241).“

Galios ar, tiksliau, kontrolės mechanizmai yra vienas iš pastovių žmonijos raidos fenomenų. Tokie pat nekintantys (arba kintantys tik nežymiai ir tik per ilgą laiką) yra žmonijos impulsai ir baimės, troškimai ir viltys, emocijos bei mąstymo įpročiai, baziniai poreikiai bei elgesio tendencijos.

Šiuolaikinėse masių demokratijose kontrolės mechanizmai įgyja subtilias, sunkiai užčiuopiamas formas. Tačiau pamatinės jų schemos lieka tos pačios. Į klausimą: „Kaip įgyti kontrolę ir kaip išlikti valdžioje?“ galima atsakyti išvardinant šias tris pamatines strategijas:

1. Paskleiskite baimę, o po to pažadėkite visiems užtikrinti saugumą ir išsklaidyti nerimą dėl ateities (tiksliau, apsimeskite, kad galite tai padaryti). Pastaruoju metu per daug išpūsti pavojai buvo labai skambiai pavadinti, pavyzdžiui: „rūgštus lietus“, „dar vienas ledynmetis“, „nykstančių miškų sindromas“, „ozono skylė“ bei „karvių kempinligė“. Didžiausia apgavystė šiuo metu vadinama „žmogaus sukeltu globaliniu atšilimu“.

2. Prižadėkite ir suteikite garsiausiai rėkiančių rinkėjų grupėms, kurios iš galios strategijos požiūrio taško yra svarbiausios, specialių privilegijų. Pasakykite, kad dauguma jų norų bus išpildyta „nemocamai“.

3. Pataikaukite žmonių pavydai bei nevisavertiškumo kompleksui – geriausia tai daryti prisidengus rūpinimusi „teisingumu“, taip bjaurų pavydo veidą pridengiant kilnia kauke.

Nereikia nė sakyti, kad žmonės teigiamai reaguoja į šias strategines kontrolės priemones – kitaip šie metodai nebūtų tokie sėkmingi ir nuolat nepasitvirtintų. Jie atitinka elementarius žmogiškuosius poreikius, norus ir impulsus. Tačiau šiai veiklai finansuoti reikia neįtikėtino kiekio pinigų. O jų valdantysis pasaulio elitas gauna per valdišką niekuo nepadengtų popierinių pinigų monopolį. Prašau atkreipti dėmesį, kad pagrindinis blogio, pasireiškiančio beribiu valstybės augimu bei totaliniu piliečių gyvenimo politizavimu ir fiskalizavimu, šaltinis yra galimybė, kai tik užsimanoma, kurti „lengvus“, dekretinius pinigus ir jais finansuoti blogį.

5. Kaip gaminami netikri pinigai?

Didžioji esamo pinigų ir kredito (kredito pinigų pasiūlos) kiekio dalis yra sukuriama bankų sistemoje, tiksliau tariant, vadinamojoje dalinių rezervų bankininkystės sistemoje, kurioje bankų rezervai atitinka tik dalį gautų indėlių. Tai aptarsime kitame skyriuje. Čia pažiūrėsime, kokių būdu centriniai bankai iš nieko gamina pinigus. Centrinio banko balanse banknotai atsiduria įsipareigojimų pusėje – kaip centrinio banko įsipareigojimai, ir atitinka turto pusėje esančius reikalavimus (reikalavimus privačioms institucijoms, valstybei bei užsienio šalims). Tokie reikalavimai gali būti įsakovieji vekseliai, išdo obligacijos, vertybiniai popieriai bei užsienio valiuta, ir pagal juos kas nors yra skolingas (privatūs individai arba viešos institucijos). Taigi, jei nebūtų skolos, nebūtų ir pinigų – bent jau ne popierinių pinigų sistemoje. Visas piniginis turtas pasaulyje subalansuojamas lygiai tokia pat skolos suma. Galutinė visų pasaulio bankų sąskaitų pozicija yra nulis. Tai, ką laikome pinigais, yra iliuzija. Tai skola.

Štai pavyzdys, kaip FED gali itin greitai sukurti pinigų. FED nuperka valstybės obligacijas, kurių neperka visuomenė, ir už tai

Kongresui įteikia čekį. Šis čekis iš pradžių nėra padengtas pinigais, tačiau Jungtinės Amerikos Valstijos gali išleisti čekio sumą kaip banknotus. Įsigytos valstybės obligacijos yra pavadinamos „rezervu“, ir jo pagrindu per komercinius bankus gali būti sukuriamos paskolos verslui ir namų ūkiams. Šio buhalterinio triuko rezultatas toks pat, kaip ir atspausdinus pinigus spaustuvėje. Taigi, valdžia ir politikai gali pasigaminti neribotą pinigų kiekį. Bankai gali padidinti išduodamų kreditų dydžius ir uždirbti palūkanų, o už visą šį miglotą reikalą patys to neįtardami sumokės piliečiai, netekdami perkamosios galios (kainos pakyla, nes iš niekur sukurtas pinigų kiekis tampa valdžios išlaidomis ir tenka nepakitusiam gėrybių kiekiui). Skolos rašteliai arba valdžios leidžiami išdo vertybiniai popieriai, visų rūšių išdo obligacijos yra parduodamos per komercinius bankus, kurie už tai gauna komisinius. Palūkanos, kurias moka valstybė, finansuojamos piliečių mokesčiais. Taigi, privatūs valdžios skolos raštelių savininkai patys sumoka sau palūkanas. Nuo 2002 m. nebepavyksta piliečiams parduoti visos per didelės išdo obligacijų pasiūlos. Taigi, FED ėmė supirkti JAV obligacijas. Iki 2007 m. taip buvo nuperkama jau iki 20 procentų visos pasiūlos. Prieš pat įvykstant nacionaliniam bankrotui, šis lygis tikriausiai pasiekė 100 procentų. Tai paprasčiausias nusikaltimas.

Taigi, centrinis bankas sukuria pinigus monetizuodamas turta. Šią procedūrą galima sujungti su kredito teikimu komerciniams bankams ar valstybės biudžetui. Greta centrinio banko, komerciniai bankai irgi gali kurti pinigus, monetizuodami savo turta. Esant dabartinei bankininkystės ir centrinių bankų sistemai, pinigų kiekis gali būti nuolat didinamas atitinkamai nedidėjant šalies ekonominiam turtui. Tai netgi reiškia priešingybę – skurdo ateityje pradžia. Be to, tokiu būdu perskirstomas esamas turtas, jis dažniausiai atimamas iš taupančių žmonių ir atitenka išlaidaujantiems valdžiai bei siautėjantiems finansų pramonei. Tačiau visi, susiję su šia sistema, entuziastingai palaiko pseudoturta – niekas nenori tikrų pinigų, visi nori „lengvų“ pinigų. Politikams patinka „lengvi pinigai“, nes valstybė ir jos valdantysis elitas gali jais švaistytis ir nebijoti prasiskolinti, nes nereikia rūpintis, kaip skolas gražinti. Be šios netikrų pinigų sistemos jie netektų savo galios ir pragyvenimo šaltinio. Bankams patinka „lengvi pinigai“, nes tuomet jie gali daug daugiau paskolinti ir kelis kartus padidinti savo pajamas iš palūkanų. Verslininkams patinka „lengvi pinigai“, nes jiems

patinka skolintais pinigais besišvaistantys klientai. Paprastiems piliečiams patinka „lengvi pinigai“, nes jie gali patenkinti savo dabartinius norus ilgai netaupydami. Be to, kartu su infliacija auga jų nekilnojamojo ir kito turto vertė, tad jie jaučiasi tarsi nuolat turtėtu. Centriniam bankams patinka „lengvi pinigai“, nes jais gali kontroliuoti visą ekonomiką ir išplėsti savo valdomą bankininkystės sistemą iki milžiniško dydžio. O ekonomistams patinka „lengvi pinigai“, nes nuo *Johno Maynardo Keyneso* laikų jie tiki, kad bet koki augimo ar verslo ciklo smuktelėjimą galima ir reikia išlyginti ir kad dekretiniams pinigams nėra jokios protingos alternatyvos. Jų meilė „lengviems pinigams“ yra tik kitokia jų *amour fou* infliacijai išraiška, net jei ir ne visi tai supranta. Tai nelemta meilė, pasibaigianti skurdu ir nelaime.

